

STRESZCZENIE ROZPRAWY DOKTORSKIEJ

Tytuł: Wpływ czynników instytucjonalnych na istnienie, dostępność i atrakcyjność terenów zieleni w Łodzi

Autor: mgr Magdalena Biernacka

Promotorzy: dr hab. Jakub Kronenberg, prof. UŁ oraz dr Edyta Łaszkiewicz

Tereny zieleni wpływają na jakość życia i zdrowie mieszkańców miast, świadcząc na ich rzecz szereg usług ekosystemów. Jednak ograniczenie podaży terenów zieleni (a co za tym idzie – usług ekosystemów) ma zdecydowanie negatywny wpływ na kondycję psychofizyczną ludzi. Jednak samo istnienie terenów zieleni (zarówno tych formalnych, np. parki i lasy, jak i nieformalnych, np. nieużytki) nie wystarczy. Z punktu widzenia wielu potencjalnych korzyści, a w konsekwencji dostosowanego do potrzeb społecznych planowania przestrzennego, istotny jest również fizyczny dostęp do terenów zieleni oraz ich atrakcyjność. Z kolei korzyści te mogą znacznie ograniczać różnorodne bariery. Tymczasem w literaturze naukowej brakuje jednomyślności w definiowaniu różnych pojęć związanych z podażą terenów zieleni. Część naukowców używa wymiennie terminów: istnienie (availability) i dostępność (accessibility), pisząc o szeroko pojętej bliskości zieleni (proximity). Z kolei nierzadko atrakcyjność terenów zieleni jest utożsamiana z ich dostępnością i zbiorczo nazywana jakością. Właśnie do tego problemu badawczego odnoszę się w mojej rozprawie.

W odpowiedzi na powyższe wyzwania i niejasności został określony główny cel mojej rozprawy: klasyfikacja barier instytucjonalnych wpływających na podaż terenów zieleni, a także rozróżnieniu poziomów wpływających na tę podaż. Postawiłam sobie za cel również operacjonalizację zaproponowanej klasyfikacji barier poprzez stworzenie zestawu wskaźników, które mogłyby być wykorzystane w innych badaniach związanych z tworzeniem i zarządzaniem terenami zieleni, a także w praktyce planistycznej. Główny cel mojej pracy doktorskiej powstał z potrzeby lepszego uporządkowania zagadnień związanych z istnieniem, dostępnością i atrakcyjnością miejskich terenów zieleni, które w literaturze są opisywane w nieusystematyzowany sposób.

Praca składa się ze wstępu, czterech połączonych ze sobą artykułów naukowych opublikowanych w międzynarodowych czasopismach oraz zakończenia. Całość została przygotowana w języku angielskim. Studium przypadku, którym posługuję się we wszystkich artykułach, jest Łódź. Wybrałam to miasto ze względu na liczne badania związane z terenami zieleni (głównie parkami), które zostały do tej pory przeprowadzone. Dotyczyły one m.in. wyceny wartości terenów zieleni, przywiązania do miejsca, funkcji społecznych parków oraz percepcji nieformalnych terenów zieleni. Istotną luką w tychże badaniach pozostawały kwestie związane z usystematyzowaniem zagadnień związanych z podażą terenów zieleni w mieście, czym zajęłam się w mojej rozprawie.

Pierwszy z artykułów stanowi podstawę moich dalszych analiz. Sformułowałam w nim ramy analityczne związane z podażą terenów zieleni, opisałam instytucjonalne bariery, które mają wpływ na tę podaż, sklasyfikowałam tereny zieleni, a także wyróżniłam kluczowych aktorów, którzy mają wpływ na ich tworzenie i kształtowanie. W tym artykule zostały sformułowane następujące hipotezy:

1. Na istnienie, dostępność i atrakcyjność miejskich terenów zieleni wpływają wyraźnie identyfikowalne bariery instytucjonalne;
2. Instytucje formalne mają większy wpływ na istnienie barier niż instytucje nieformalne.

Drugi artykuł przedstawia analizę tego, w jaki sposób różne bariery instytucjonalne, które ograniczają podaż terenów zieleni, wpływają na dostarczanie usług ekosystemów. Badanie dotyczyło trzech różnych studiów przypadku. Pierwsze studium, związane z liberalizacją ustawy Prawo ochrony środowiska, dotyczyło całej Polski, z kolei pozostałe dwa przykłady były zlokalizowane w Łodzi. W tym artykule sformułowałam następujące hipotezy:

1. Podaż terenów zieleni na każdym z trzech poziomów (istnienia, dostępności i atrakcyjności) inaczej wpływa na usługi ekosystemów;
2. Fizyczny dostęp do terenów zieleni nie zawsze jest tożsamy z dostępem do usług ekosystemów.

Trzecie badanie wiązało się ze stworzeniem zestawu wskaźników i ich obliczeniem (dla parków w Łodzi) w oparciu o trzy poziomy podaż tereny zieleni i bariery wpływające na podaż tychże terenów, które zostały opisane w pierwszym artykule. Na tym etapie uwzględniłam również wnioski z artykułu drugiego dotyczącego usług ekosystemów. W tym artykule weryfikowałam hipotezę, że każdy park w mieście jest narażony na występowanie barier, choć obciążają one podaż tych terenów zieleni w różnym stopniu.

Ostatni artykuł z cyklu ponownie opierał się na wprowadzonych w pierwszym artykule ramach analitycznych i pokazywał, wokół jakich parków (ocenionych pod kątem występowania barier) mieszkają najbardziej i najmniej wrażliwe grupy mieszkańców (ocenionych pod względem statusu społeczno-ekonomicznego). W ostatnim artykule bezpośrednio odniosłam się do klasyfikacji parków opartej na obliczonym wcześniej zestawie wskaźników. W tym artykule weryfikowałam hipotezę, jakoby najbardziej wrażliwe grupy mieszkańców skupiały się wokół parków ocenionych najgorzej pod względem występowania barier, z kolei grupy najmniej wrażliwe miałyby czerpać korzyści z parków, które w najmniejszym stopniu są obciążone różnorodnymi barierami.

Moje badania wykazały, że aspekty instytucjonalne mają bardzo duży wpływ na podaż terenów zieleni w mieście, a także na dostarczanie usług ekosystemów, co również przekłada się na ograniczenia w dostępie do terenów zieleni i związanych z nimi korzyści dla najbardziej wrażliwych grup mieszkańców. Identyfikacja barier, analiza wskaźników i osadzenie tych aspektów w kontekście sprawiedliwości środowiskowej może pomóc decydom i planistom w podejmowaniu najlepszych możliwych decyzji dotyczących tworzenia nowych terenów zieleni oraz właściwego zarządzania tymi, które już istnieją. Warto podkreślić, że ramy analityczne, które opracowałam i wykorzystałam w moich artykułach były wykorzystywane przez innych badaczy.